Maantielain ja ratalain uudistukset HE 49/2016 vp

Eduskunnan liikenne- ja viestintävaliokunta 22.4.2016

LIIKENNE- JA VIESTINTÄMINISTERIÖ

Keskeisimmät muutosesitykset

- Uudistuksen lähtökohtana on lakien yhdenmukaistaminen
- Rahoitusta koskevat säännökset: mahdollistetaan vaihtoehtoisten rahoitusmallien joustava käyttäminen väylähankkeissa
- Maanomistajan ja väylänpitäjän lunastusoikeuksia laajennetaan
- Toteutetaan hallitusohjelmaa lisäämällä ilmoitusmenettelyn käyttöä ja keventämällä hallinnollista taakkaa

Molempia lakeja koskevia uudistuksia

Väylien rahoitusta koskevat säännökset MTL 10 §, RataL 7 §

- Voimassa olevien lakien mukaan voi erityisestä syystä muukin taho kuin tien- tai radanpitäjä osallistua tien- tai radanpidon kustannuksiin sopimuksen nojalla

  1. Esitetään säännöksiä täsmennettäväksi lisäämällä *jonkin tahon erityinen hyötyminen tehtävistä toimenpiteistä* esimerkiksi tapauksesta, jossa on erityistä syytä mahdollistaa muunkin tahon osallistuminen kustannuksiin
     - Lisäys vastaa nykyistä käytäntöä, eikä muuta sääntelyä velvoittavammaksi vaan kustannuksiin osallistuminen olisi aina vapaaehtoista.
  2. Lisättäisiin säännöksiin myös tien-/radanpitäjälle mahdollisuus erityisestä syystä osallistua myös muun kuin maantien/radan toteuttamisen ja kunnossapidon kustannuksiin, kun toimenpide liittyy tien-/radanpitäjän tehtäviin (esim. raskaan liikenteen levähdyspaikat ja liityntäpysäköinti)

Lunastuksen laajentaminen MTL 67 §, RataL 57 §

- Lunastuksen laajentamista koskevien säännösten soveltamisalaa laajennetaan kohtuuttomien tilanteiden välttämiseksi.
- Maanomistajilla oikeus vaatia lunastusta nykyisin vain, jos tilukset pienenevät tai pirstaloituvat merkittävästi. Esitetään oikeutta vaatia lunastusta myös, jos kiinteistö muutoin kärsii huomattavaa vahinkoa tai haittaa (lunastus olisi vaihtoehto vahingonkorvaukselle).
- Tien-/radanpitäjällä oikeus nykyisin vain, jos uuden kulkuyhteyden rakentaminen huomattavan kallista kiinteistön arvoon nähden. Esitetään mahdollisuutta tie/ratasuunnitelmassa osoittaa väylänpitäjälle oikeus lunastukseen myös, jos uuden kulkuyhteyden rakentaminen taikka haitan poistaminen muutoin (esimerkiksi meluntorjunta) olisi huomattavan kallista kiinteistön arvoon nähden. Tie-/ratasuunnitelmista on valitusoikeus.
- Lunastuksiin sovelletaan aina täyden korvauksen periaatetta.

Muutokset maantielain ja ratalain mukaisia suunnitelmia koskeviin säännöksiin

- Yhdenmukaistettaisiin lakien mukaisten suunnitelmien voimassaoloajat ja voimassaolon pidentämismahdollisuudet (MTL 31 §, RataL 26 §)
  - Maantielain mukaisen yleissuunnitelman voimassaolo: 8 **(+4)**
  - Tiesuunnitelman voimassaolo: 4 (+4)(+4)
  - Ratalain mukaisen yleissuunnitelman voimassaolo: 8 (+4)
  - ratasuunnitelman voimassaolo 4 (+4)**(+4)**
  - Toimivalta suunnitelmien voimassaolon pidentämiseen siirrettäisiin kaikilta osin Liikennevirastolle
- Tie- ja ratasuunnitelmat voitaisiin jatkossa hyväksyä vastoin voimassa olevaa asemakaavaa, jos se poikkeaisi asemakaavasta vaikutuksiltaan vain vähäisessä määrin ja kunta ja ne kiinteistönomistajat, joihin poikkeus välittömästi vaikuttaisi, puoltaisivat suunnitelman hyväksymistä. (MTL 17, RataL 10 §)

Hallinnollisia pakkokeinoja, muutoksenhakua ja rangaistussäännöksiä koskevat muutokset

- Toimivalta maantielain ja ratalain mukaisten hallinnollisten pakkokeinojen käyttämiseen siirrettäisiin aluehallintovirastolta tien- ja radanpitoviranomaisille (ELY/Livi).
  - Toimivalta ratalain mukaisten hallintopakkokeinojen käyttämiseen annettaisiin myös Liikenteen turvallisuusvirastolle, jolla on rautateiden yhteentoimivuus- ja turvallisuussääntelyyn liittyviä tehtäviä. (MTL 101 §, RataL 87 §)

- Esitetään valituslupajärjestelmän laajentamista koskemaan myös yleis-, tie- ja ratasuunnitelmien hyväksymistä koskevia asioita.
  - Valituslupajärjestelmä tulisi muutoksen seurauksena koskemaan kaikkia maantielain ja ratalain mukaisia asioita. (MTL 105 §, RataL 92 §)

- Molempien lakien rangaistussäännökset kumottaisiin.
  - Maantielain ja ratalain rangaistussäännösten nojalla ei ole juuri määrätty rangaistuksia, ja lakien noudattamista voidaan valvoa ja tehostaa myös lakien mahdollistamien hallinnollisten pakkokeinojen avulla. Rikosoikeudellisen rangaistavuuden viimesijaisuuden periaate ja norminpurkutavoitteet huomioiden ei ole syytä säilyttää rangaistussäännöksiä. (MTL 100 §, RataL 86 §)

Maantielakia koskevia uudistuksia

Tiealueeseen kohdistuva työ sekä rakenteiden, rakennelmien ja laitteiden sijoittaminen tiealueelle

- Pääsääntö 42 § 1 mom : *Tiealueeseen kohdistuvaan työhön sekä rakenteiden, rakennelmien ja laitteiden sijoittamiseen tiealueelle on oltava tienpitoviranomaisen lupa.*
  - Uusi 4 mom*: tiealueen ja sillä olevien rakenteiden, rakennelmien ja laitteiden käyttäminen muihin kuin maantietarkoituksiin edellyttää tienpitoviranomaisen lupaa*
- Esitetään Liikennevirastolle annettavaksi määräyksenantovaltuus lupahakemuksen ja ilmoituksen sisällöstä rakenteiden, rakennelmien ja laitteiden teknisistä ominaisuuksista ja sijoittamisesta sekä työn aikaisista järjestelyistä.
- Eräiden sähkö- ja telekaapeleiden osalta siirryttäisiin ilmoitusmenettelyyn (uusi 42 a §)
- Postilaatikoiden sijoittamisen osalta nykytila ei muuttuisi. Postilaatikoiden sijoittaminen tiealueelle sekä suoja- ja näkemäalueille on edelleen mahdollista Viestintäviraston määräyksessä määrätyllä tavalla.

Eräitä sähkö- ja telekaapeleita koskevan ilmoitusmenettelyn soveltamisala 42 a §

Sähkö- ja telekaapeleiden sijoittamiseen tiealueelle ei tarvita 42 §:n 1 momentin mukaista lupaa vaan ilmoitus, kun kyse on:

1) maantien tai siihen kuuluvan jalkakäytävän ja pyörätien alituksesta
2) tien pituussuuntaiseen kaapeliin tehtävästä jatkoksesta tai siihen liittyvästä poikittaissuuntaisesta kaapelista tiealueen ulkopuolelle tai maantien alitse
3) maantien tai siihen kuuluvan jalkakäytävän ja pyörätien ylityksestä ilmajohdoilla
4) maantien varressa tiealueen ulkopuolelle asennettavasta tien pituussuuntaisesta ilmajohdosta, jonka johtoalue ulottuu tiealueelle
5) laajakaistahankkeiden uusista asiakasliittymistä, kun liittymä on hankittu vasta rakennustyön aikana
6) tien pituussuuntaisesta kaapeloinnista, kun kaapelia asennetaan tien pituussuuntaisesti yksinomaan olemassa olevaan putkitukseen.

- Lupa tarvitaan kuitenkin, kun toimenpide kohdistuu moottori- tai moottoriliikennetien tiealueeseen, alueeseen, jossa on pohjavesisuojaus, edellyttää louhirakenteen käsittelyä tai tiealueen alituksen etäisyys alikulkusillan, putkisillan tai rummun rakenteesta on vähemmän kuin viisi metriä tai muun sillan rakenteesta vähemmän kuin 25 metriä.

Eräitä sähkö- ja telekaapeleita koskevan ilmoitusmenettelyn kulku 42 a §

- Toimenpiteistä olisi ilmoitettava tienpitoviranomaiselle.
  - Ilmoitukseen liitettävä selvitys kaapelin omistajasta, sijoittamispaikasta, sijoittamispaikan olosuhteista ja perustiedoista, työn toteuttamistavasta ja toteuttajasta, työn aikaisista liikennejärjestelyistä sekä toimenpiteen suunnitellusta aloituspäivästä.
  - Ilmoitus on tehtävä viimeistään 21 päivää ennen toimenpiteen suunniteltua aloituspäivää. Suunniteltua toimenpidettä ei saa aloittaa ennen ilmoitettua aloituspäivää.
- Tienpitoviranomainen voisi 21 päivän kuluessa ilmoituksen saapumisesta kieltää toimenpiteen toteuttamisen, jos kaapelin sijoittaminen aiheuttaisi vaaraa liikenneturvallisuudelle tai vähäistä suurempaa haittaa tienpidolle.
- Liikennevirasto voisi antaa tarkempia määräyksiä ilmoituksen sisällöstä, tarkoitettujen sähkö- ja telekaapeleiden ulkoisista suojarakenteista ja sijoittamisesta sekä työn aikaisista järjestelyistä.

Siirto-, suojaamis- ja poistamisvelvoite 42 b §

- Pääsääntö: laitteen tai rakennelman omistaja vastaa toimenpiteen kustannuksista.
- Tienpitoviranomainen vastaa kuitenkin kustannuksista, kun:
  - kohde on alun perin sijoitettu tiealueen ulkopuolelle tai
  - tienpitoviranomainen ei ole ilmoittanut luvan saajalle, että kohteeseen on tulossa asian käsittelyvuonna tai viiden vuoden kuluessa muu kuin pistemäinen tienpitotyö, joka edellyttää rakenteen, rakennelman tai laitteen siirtämistä tai poistamista.
- Siirtokustannusten korvaamisessa otetaan huomioon siirrettävän kohteen ikä ja korvaavan johdon tuoma kapasiteetin lisäys.
- Toimenpide on tehtävä enintään kolmen asiakkaan asiakasliittymien osalta kolmen kuukauden kuluessa ja muiden tiealueella sijaitsevien rakenteiden, rakennelmien ja laitteiden osalta kuuden kuukauden kuluessa tienpitäjän tai tienpitoviranomaisen ilmoituksesta. Tienpitoviranomainen voi määrätä määräajan myös tätä pidemmäksi tai jatkaa määräaikaa, jos se on tarpeen toimenpiteen suorittamiseksi roudattoman kauden aikana tai muusta vastaavasta syystä.
- Liikennevirasto voi antaa tarkempia määräyksiä
  - toimenpiteiden toteuttamistavasta, toteuttamisen määräajoista, muista toimenpiteitä koskevista teknisistä seikoista sekä siitä miten siirtokustannusten korvaamisessa otetaan huomioon siirrettävän kohteen ikä ja korvaavan kaapelin tuoma kapasiteetin lisäys

Tienvarsimainontaa koskevat uudistukset

- Poistettaisiin lähtökohtainen kielto asettaa mainoksia tai ilmoituksia ja siirryttäisiin poikkeuslupamenettelystä ilmoitusmenettelyyn.
- Ei enää rajoitettaisi mainosten sisältöä tai arvioitaisi niiden tarpeellisuutta.
- Mainoksen asettamisen edellytyksenä olisi, että se ei vaaranna liikenneturvallisuutta eikä haittaa tienpitoa ja että se sopeutuu mahdollisimman hyvin ympäristöön.
- Liikennevirastolle annettaisiin valtuus antaa liikenneturvallisuuden turvaamiseksi tarpeellisia määräyksiä mainosten ja ilmoitusten teknisistä ominaisuuksista ja sijoittamisesta (52 b §).
- Ennen lainmuutoksen voimaantuloa myönnetyt tienvarsimainontaa ja -ilmoittelua koskevat luvat olisivat voimassa 31.12.2019 asti, jota ennen olisi tehtävä uuden lain mukainen mainosta koskeva ilmoitus tai poistettava mainos.

Tienvarsimainosten ilmoitusmenettely 52 §

- Ilmoitukseen on liitettävä selvitys mainoksesta tai ilmoituksesta ja sen sijoittamispaikasta sekä selvitys kiinteistönomistajan tai -haltijan suostumuksesta sen pystyttämiseen.
- Tienpitoviranomainen voisi kieltää mainoksen tai ilmoituksen asettamisen 30 päivän kuluessa ilmoituksen saapumisesta, jos mainoksen asettamisen edellytykset eivät täyty. Jos tienpitoviranomainen ei kiellä asettamista 30 päivän kuluessa ilmoituksen antamisesta, saisi mainoksen asettaa tehdyn ilmoituksen mukaisesti.
- Aika, jonka mainos tai ilmoitus saa olla ilmoitetussa paikassaan, on 10 vuotta, jollei tienpitoviranomainen määrää tätä lyhyempää aikaa.
- Liikennevirasto valtuutettaisiin antamaan tarpeellisia määräyksiä tienpitoviranomaiselle tehtävän ilmoituksen sisällöstä ja ilmoitusmenettelystä (52 b §).

Poikkeukset ilmoitusvelvollisuudesta 52 a §

- Tilapäiseen tapahtumailmoitteluun, kuten huvi- ja hääkylttеihin, tai vaaleja tai kansanäänestystä koskevaan tilapäiseen ilmoitteluun ei vaadittaisi erillistä ilmoitusta lainkaan.
  - Näitä koskevat ilmoitukset saa asettaa paikalleen aikaisintaan kuukautta ennen asianomaista tilaisuutta, ja ne on poistettava viikon kuluessa siitä, kun tilaisuus on pidetty.
- Ilmoitusvelvollisuus ei koske myöskään rakennuksessa tai sen läheisyydessä tapahtuvaa ilmoittelua tai mainontaa, joka koskee paikalla harjoitettavaa toimintaa tai siellä myytäviä tuotteita.

Yksityisen tien käyttäminen tilapäisenä kulkutienä MTL 36 §

- Oikeutta ohjata poikkeustilanteissa tilapäisesti yleistä liikennettä yksityisille teille ehdotetaan laajennettavaksi.
- Nykylain mukaan mahdollista lähinnä vain maantien sortumisesta tai poikkeuksellisista luonnonolosuhteista johtuen – jatkossa mahdollista myös esim. liikenneonnettomuuden johdosta.
- Tienpitäjä korvaisi yksityiselle tielle tästä aiheutuneen vahingon tai haitan (MTL 73 §).

Maankäyttö- ja rakennuslain 86 a §:n muutos

- Olemassa olevan maantien muuttaminen kaduksi tapahtuu kunnan tekemällä kadunpitopäätöksellä
- Ehdotetaan menettelyä laajennettavaksi niin, että maantie lakkaisi kadunpitopäätöksellä myös siinä yhteydessä, kun kunta tekee kadunpitopäätöksen sen kadun osalta, jolle maantien liikenne on tarkoitus siirtää
  - Maantien kohdalle voidaan osoittaa asemakaavassa muita käyttötarkoituksia kuin katu ja järjestää maantien liikenne toiseen paikkaan tehtävälle kadulle tai olemassa olevalle parannettavalle kadulle
  - Muutoksella vältetään hallinnollisesti raskas tiesuunnitelmamenettely

Ratalakia koskevia uudistuksia

Suoja- ja näkemäalueiden tuleminen voimaan suoraan lain nojalla RataL 37–41 §

- Rautateiden ja ratojen suoja- ja näkemäalueet tulisivat suoraan lakiin perustuviksi koko valtion rataverkolla
- Suoja- ja näkemäalueilla radanpitäjällä on erityisiä oikeuksia, kuten oikeus poistaa kasvillisuutta, ja maanomistajan oikeutta rakentamiseen on rajoitettu
- Muutokset parantavat liikenneturvallisuutta sekä helpottavat mm. myrskytuhojen korjausta ja mahdollisuutta puuttua radanpitoa haittaavaan rakentamiseen radan varressa
  - Muutoksilla voidaan myös ehkäistä radanpitäjälle ja rautatieliikennettä harjoittavalle yritykselle esim. puiden kaatumisista ja siitä aiheutuneista liikenteen viivästyksistä aiheutuvia taloudellisia menetyksiä
- Rajoitukset eivät koske kasvillisuutta, joka on istutettu tai otettu erityiseen hoitoon ennen rajoitusten voimaantuloa, tai rakennusta, joka on tehty ennen kuin alueen käyttöoikeutta on rajoitettu, elleivät ne aiheuta vaaraa liikenneturvallisuudelle tai haittaa radanpidolle
- Rajoitukset eivät koske rakennuksen pitämistä asemakaava-alueella eikä sellaisen kasvillisuuden poistamista, jolla on ympäristön kannalta erityinen merkitys

Tasoristeyssääntely, uusi 2 a luku

- Tasoristeyslupaa, tasoristeysten rakentamista ja kunnossapitoa, maastoajoneuvojen ylityslupaa sekä luvan peruuttamista koskevat säännökset koottaisiin uudeksi 2 a luvuksi
- Nykyiset säännökset ovat lupaharkinnan kannalta vaikeaselkoisia. Esim. luvan myöntäminen rautatien ylitykseen moottorikelkalla on nykyisen lain perusteella osoittautunut miltei mahdottomaksi.
- Lupien myöntämisen edellytyksiä selkeytettäisiin niin, radanpitäjällä olisi paremmat mahdollisuudet oikeudellisesti kestävien päätösten tekemiseen. Tavoitteena sovittaa radan ylitystarpeet ja liikenneturvallisuuskysymykset yhteen turvallisuudesta tinkimättä.
  - Lähtökohta on, että uusia tasoristeyksiä ei rakennettaisi ilman erityisen vahvoja perusteita. Uudistetuilla säännöksillä varmistettaisiin kuitenkin riittävä joustavuus.
  - Lupa tasoristeyksen rakentamiseen voidaan myöntää tienpitäjälle, jos se on tarpeen välttämätöntä kulkuyhteyttä varten ja tasoristeyksen turvallisuus varmistetaan turvalaitteilla tai muilla järjestelyillä.
  - Ylityslupa voidaan myöntää, jos lupaehdoin varmistetaan, että maastoajoneuvon käyttö ei vahingoita rataa tai rautatiealueen rakenteiden toimivuutta, haittaa radanpitoa eikä vaaranna liikenneturvallisuutta.